

SÜVEYŞ KANALI: 4000 YIL ÖNCEYE UZANIR

Süveyş Kanalı, Kızıl Deniz ile Akdeniz'i birbirine bağlayarak Asya ve Avrupa arasındaki deniz taşımacılığını hızlandırmaktadır. M.Ö. 2000'lerde Mısır'da yönetici olan Weni'nin mezarında, Nil Nehri'ne paralel bir kanal açılırsa ulaşımın hızlanacağını söylediği yazılıdır. Firavun II. Senausret, M.Ö. 1800'lerde Nil Nehri ve kollarından da yararlanarak Kızıl Deniz'e ulaşan bir kanal yaptırmıştı. Bazı bölümleri, bakımsızlık nedeniyle kumla dolunca kanal terk edildi. Kanal 500 yıl sonra onarılıp tekrar kullanıma açılrsa da kısa süre sonra yine kumla doldu. Firavun II. Niko, M.Ö. 610'da Nil'in bir kolunu güneydeki Büyük Acı Göl'e bağlayan yeni bir kanal açtı. Herodot, Niko'nun açtığı bu kanal hakkında bazı detaylar vermişti. Niko, kanalı Kızıl Deniz'e bağlayamadan öldü. Pers Kralı Darius, o kanalı onarıp Kızıl Deniz'e bağladı. Kanalı büyük bir törenle açan Darius, günün anısına dikili taşlar yaptırdı. Tarihçi Herodot'a göre, kanal çok genişti ve iki kadirge kanaldan geçerken kürekleri birbirine değmezdi. Firavun II. Ptolemy, kumla dolan kanalı M.Ö. 250'lerde tekrar açtı. Mısır, Müslümanların kontrolüne geçince kanal tekrar onarıldı.

Süveyş Kanalı'ndan geçen bir ABD uçak gemisi

Yenilenen Süveyş Kanalı

Napolyon, 1798'de Mısır'ı ele geçirince Darius'un kanalını buldu ve yeniden açmak istedi. Fransızlar, ölçüm hatası yaparak Kızıl Deniz'in Akdeniz'den 10 metre yüksek olduğunu hesapladılar. Yükseklik farkı nedeniyle yükseltme havuzları gerektiğini duyan Napolyon, kanalı açmaktan vazgeçti. Bazı Fransız entelektüeller, 1833'te kanalı açmak istedi ama Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa istemedi. İki deniz arasında yükseklik farkı olmadığını fark eden Fransızlar, 1847'de teklifi yeniledi ancak Kavalalı hasta olduğu için bir ilerleme olmadı. Mısır Valisi Said Paşa 1854'te, Fransızların Süveyş Kanalı'nı açıp 99 yıl boyunca işletmelerini kabul etti. İnşaatı 1859'da başlayan kanalda; 10'ar ay çalışmak üzere, dönüşümlü olarak 20 bin Mısırlı ve yabancı işçi çalıştırılmıştı. Kanalın 1869'daki açılış töreninin ardından, bazı kralların da katıldığı 6000 kişilik bir balo düzenlendi. İngilizler, kanalın yapılmasına karşıydı ve inşaatı

engellemek için çaba harcamışlardı. İngiliz gemileri, Uzak Doğu'dan aldıkları malları Ümit Burnu'ndan dolaşarak İngiltere'ye taşıdığı için maliyetler yüksekti. İngiliz yelkenlileri, ters rüzgar nedeniyle Süveyş Kanalı'nı kullanamadıkları için 1873'te İngiliz tüccarlar iflas etmeye başladı. Kanalı işleten Fransız şirketinin hisselerinin bir kısmı Mısır'a aitti ve ilk yıllarda şirket zarar edince Mısır'ın hisselerini İngilizler satın aldı. Mısır Cumhurbaşkanı Nasır'ın kanalı 1956'da millileştirmesinin ardından; İngiliz, Fransız ve İsrail askerleri Mısır'ı işgal edince kanal ulaşımına kapatılıp 1957'de açıldı. Arap-İsrail Savaşı nedeniyle 1967'de kapatılan kanal, 1975'te açılabilir. Mısır Cumhurbaşkanı Sisi, Süveyş Kanalı'na paralel olarak 35 kilometrelik ek bir kanal yapılmasını ve mevcut kanalın 37 kilometrelik kısmının da genişletilip derinleştirilmesini istedi. İnşaat, 5 Ağustos 2014'te başladı ve 6 Ağustos 2015'te bazı devlet başkanlarının katıldığı bir törenle hizmete açıldı. Yenilenen Süveyş Kanalı'ndan bir günde geçen gemi sayısının 49'dan 97'ye çıkması ve yıllık gelirin de 5 milyar dolardan 13 milyar dolara yükselmesi bekleniyor.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü